

אגף תכנים, תוכניות,
הדרכה והשתלמויות

ניסן/אפריל תש"ף, 2020

על סדר היום - מס' 188

יהודים מצילים יהודים

ערבות הדדית בתקופת השואה

אנו, שחיינו במחנות ריכוז, זוכרים את האנשים אשר היו עוברים מצריף לצריף כדי לעודד את רוחם של אחרים, כדי לפרוס להם מפרוסת לחם האחרונה. אולי הם היו מעטים, אך די בהם כדי להוכיח, כי אפשר ליטול מן האדם את הכל חוץ מדבר אחד: את האחרונה שבחירויות אנוש – לבחור את עמדתו במערכת נסיבות מסוימות, לבחור את דרכו... חירות רוחנית זו – שאין לשלול אותה מן האדם – היא שנתנת משמעות ותכלית לחיים.

(ויקטור פרנקל, האדם מחפש משמעות, דביר, 1970)

מבוא

הבחירה להציל יהודים בתקופת השואה היא עדות לכוחה של רוח האדם וביטוי לערכי סולידריות וערבות הדדית – שהם ערכים מכוננים בתרבות היהודית.

סיפורי הצלה של יהודים היו כקרן אור באפילה בעת זו. חסידי אומות עולם, הם אנשים לא יהודים אשר זכו להוקרה ולתואר – חסידי אומות עולם, כ-27,362 אותרו עד היום.

בצד מעשים אלה היו גם סיפורי הצלה של יהודים על ידי יהודים, שבעוז רוחם סכנו את חייהם ואת חיי בני משפחתם, ועל אף היותם נרדפים על ידי הנאצים בחרו לפעול ולהציל.

ברוח הנושא המרכזי לשנת תש"ף "הערבות ההדדית" בחרנו ביום הזיכרון לשואה ולגבורה להאיר מעשי הצלה של יהודים על ידי יהודים. פעולות הצלה על ידי יהודים התקיימו בכל מדינות אירופה – הן בארצות המוצא של היהודים הן בארצות שאליהן נמלטו מאיום ההשמדה: הונגריה, בלגיה, סלובקיה, הולנד, ליטא, צרפת, יוון ומדינות נוספות ואף בגרמניה עצמה. פעולות הצלה כגון: הוצאת יהודים ממחנות, הברחה, סיוע במסמכים מזוייפים, מקומות מסתור ועוד.

מטרת הפעילות היא להפנות זרקור לסיפורי הצלה של יהודים אלה, להבין מה הניע אותם לפעול כך, לדון במשמעות ובמסרים של מעשים אלה לימינו, בעיקר לבני נוער, להוקיר את פועלם של אותם יהודים ולשאת את לפיד הזיכרון לדורות הבאים.

הערה למנחה: ניתן לקיים את הפעילות באופן מקוון.

חלק א' - צפייה בסרטונים (נספח - "פעלתי מתוך אחריות" סיפורי הצלה)

1. בזמן הצפייה עליכם לרשום שלוש תכונות שאפיינו את הדמויות שהצילו יהודים.
2. לדעתכם, מה הניע יהודים להציל יהודים אחרים? אלו ערכים הנחו אותם?

חלק ב' -דיון מונחה לאחר הצפייה

שיתוף בתחושות ותובנות בעקבות הצפייה

- אילו תכונות בולטות באישיותם של פאני, וולף, אליעזר ווילפריד.
- איזה סיפור מבין הסיפורים ריגש אתכם במיוחד? מדוע?
- האם הכרתם על פעולות של יהודים להצלת יהודים בשואה?

הקראת דבריו של ויקטור פרנקל המובאים במבוא (מתוך האדם מחפש משמעות)

- כיצד לדעתכם עקרון הבחירה שהציג ויקטור פרנקל בא לידי ביטוי בפעולותיהם?
- מה המסר בדבריו של ויקטור פרנקל? מה תאמצו לחייכם?

- פאני בן עמי, וולף גלפרין, דוד גור וחברי העמותה להענקת אות המציל היהודי מחכים לכם. רשמו דברים שאתם רוצים לשאול אותם או להגיד להם ושלחו לכתובת מייל זו: othamazil@gmail.com, תשובתם תישלח אליכם.

נספח "פעלתי מתוך אחריות", סרטונים - סיפורי הצלה

וולף גלפרין – האבא (ילד) של ילדי קובנה

https://www.mako.co.il/news-israel/local-q2_2018/Article-f2d09dcc51ab261004.htm

בחודש יולי 1944, עם חיסול גטו קובנה, נשלחו אל המחנות הגרמנים אלפי יהודים, בהם גם קבוצת ילדים אשר שרדו את אקציית הילדים בגטו קובנה. וולף גלפרין, בן ה-17, גיבש קבוצה, "131 הילדים מגטו קובנה", והנהיג אותם והרגיל אותם לתרגילי סדר ומשמעת שהיו חיוניים להישרדותם במחנות השונים שאליהם עתידים היו להישלח.

חלק מילדי הקבוצה שרדו, זאת בעיקר הודות לאומץ ליבו ולתושייתו של וולף, שהיה לאבא לקבוצת הילדים. 28 נערים מתוך הקבוצה שרדו והגיעו לארץ, אלו מוקירים תודה והערכה לוולף מדי יום על מנהיגותו בעת צרה ועל שיישם ערכי סולידריות וערבות הדדית.

אליעזר לב ציון – הנער שהתגייס למטרת לוחמה ולהצלת העם היהודי

<https://www.youtube.com/watch?v=vKQPtjSBQMs>

אליעזר לב ציון נולד בשנת 1927 בברלין שבגרמניה וברח עם משפחתו לצרפת. בהיותו בדרום צרפת, פעל להעברת ילדים ממחנה מעצר צרפתי. הוא הסיע אותם באופניו למקום מסתור. כך סייע בהצלתם של 36 יהודים.

שלוש שנים וחצי נדד אליעזר כשהוא נושא תרמיל גב ותעודת זהות מזויפת. הוא שימש מתורגמן לאס-אס והעביר מידע למחתרת הצרפתית.

משפחתו נספתה בשואה, אך הוא עלה לארץ בשנת 1946 ולחם במלחמת השחרור.

פאני בן עמי – הילדה שהצילה ילדים

<https://www.youtube.com/watch?v=xeljRZVzjTJs>

פאני בן עמי נולדה ב-1930 בגרמניה. עם עליית היטלר לשלטון בגרמניה, ברחו המשפחה לצרפת. אחרי הכיבוש הגרמני, נשלחו פאני ואחיותיה לבתי ילדים. ביולי 1942, פוזרו ילדי בית הילדים בגלל הלשנה ובגלל הגעת גרמנים לאזור.

ארגוני סיוע העבירו את פאני בקבוצת ילדים להרי האלפים. פאני, ילדה בת 13, קיבלה על עצמה אחריות לקבוצת הילדים במהלך ניסיונותיהם לברוח מהגרמנים לשוויץ. הוריה נרצחו במלחמה, אך פאני חזרה לצרפת ולאחר מכן עלתה לישראל.

<https://www.youtube.com/watch?v=TEiV77uVVCg>

אלפים חבים לו את חייהם, אך מעטים מכירים את שמו. מי הוא וילפריד ישראל?
וילפריד ישראל היה סוחר ונדבן אנגלי-גרמני יהודי, פעיל בתנועה הציונית ובעליית הנוער. הוא פעל רבות להצלת יהודים באירופה בעת השלטון הנאצי.
פרויקט ההצלה הגדול שבו היה מעורב הוא הקינדרטרנספורט – הצלת עשרת אלפים ילדים יהודים מגרמניה ומאוסטריה והבאתם לבריטניה ערב פרוץ המלחמה.

חלק ג': הצלת יהודים בתקופת השואה

לפניכם מידע על שני אותות, אות חסיד אומות העולם ואות המציל היהודי, המוענקים על מעשי הצלה בתקופת השואה:

שאלות:

1. מדוע לדעתכם הוחלט להעניק אותות הוקרה על מעשי הצלה בתקופת השואה?
2. מה המסר שאתם לוקחים לחייכם ממעשיהם של מצילי היהודים בתקופת השואה (להרחבת הידע מומלץ להיכנס <https://www.yadvashem.org/he/righteous.html>, <http://www.jrj.co.il/BRPortal/br/P103.jsp?cat=724111>)

אות חסיד אומות העולם

תואר חסידי אומות העולם הוא תואר רשמי שמעניק יד ושם (מתוקף חוק) בשם מדינת ישראל ובשם העם היהודי ללא יהודים אשר שמו נפשם בכפם להצלת יהודים בשואה. עד כה, הוענק התואר ליותר מ-27,000 אנשים, מכל שכבות האוכלוסייה.

חסידי אומות העולם מקבלים מדליה מיוחדת שבה מוטבע שמם ותעודת כבוד. שמותיהם נחקקים על קירות הכבוד בגן חסידי אומות העולם ביד ושם בירושלים.
חוק יד ושם מסמיך את יד ושם "להעניק אזרחות כבוד, ובמידה שהלכו לעולמם – אזרחות זיכרון של מדינת ישראל לאות הוקרה על פועלם"

ארבעה תנאים עיקריים להכרה במציל כחסידי אומות העולם:

1. לא יהודי שהיה מעורב בהצלת יהודי אחד או יותר.
2. סיכן את חייו ואת חיי משפחתו.
3. ההצלה לא נעשתה בשביל רווח כספי או בשביל תגמול אחר.
4. יש ראיות למקרה ההצלה.

אות המציל היהודי

אות המציל היהודי מוענק ליהודים שהצילו יהודים אחרים בשואה כשהם מסכנים בכך את חייהם. האות מוענק ליהודים שחיו תחת משטר פאשיסטי או נאצי, במדינות כבושות או באזורים שבהם יהודים חיו בסכנה של גירוש למחנות השמדה ועבודה. נכון למאי 2018, הוענק האות ליותר מ-200 יהודים.

הענקת האות מלווה בהענקת תעודה, ללא הטבות נלוות.

קריטריונים לקבלת אות המציל היהודי

קריטריונים של הוועדה להענקת אות המציל היהודי (jrz) להענקת האות:

1. יהודי שפעל בזמן מלחמת העולם השנייה.
2. סיכן את חייו בפעולת ההצלה מעבר לסכנות שארבו לו ללא פעולות ההצלה.
3. יש עדויות על מעשה ההצלה.
4. הציל יהודים שאינם קרובי משפחתו ללא קבלת תמורה.
5. הוקרה תינתן על פעולת הצלה בין פעולה זו הצליחה בין לא.
6. פעולת ההצלה כוונה למספר רב של יהודים.

חלק ד' – מידע להעשרה

אתר העמותה (ועדה) להענקת אות המציל היהודי:

[br/P102.jsp?arc=1891107/http://www.jrj.co.il/BRPortal](http://www.jrj.co.il/BRPortal/br/P102.jsp?arc=1891107)

אתר קק"ל:

https://greenwin.kkl.org.il/features/holidays/holocaust_day/jew_save_jew/

אתר יד ושם:

https://education.yadvashem.org/yodalef-yodbet/jews_saves_jews.asp

https://www.yadvashem.org/yv/he/exhibitions/live_with_honor/jews_saved_jews.asp

כתיבה: אביבית גולוב, ליאת סלומון, אילנה רבינוביץ